

Verhaal Roel Kuper voor Historisch Gasteren

SMID KUPER IN GASTEREN (1935-1960)

Historisch Gasteren praatte met Roel Kuper (79) over de tijd dat zijn vader, Lute Kuper, een smederij in Gasteren had.

De start van de smederij

Hij vertelt dat zijn vader Lute Kuper in 1908 in Nieuw-Buinen geboren is en zijn vak leerde in Beilen als leerling-smid. Moeder Margje Bel werd in 1914 in Lheebroek geboren op de boerderij. Ze ging na de lagere school 'in betrekking' bij gegoede mensen in Haarlem. Daar maakte ze schoon, kookte en leerde hoe 'deftige mensen' zich gedroegen.

Volgens Roel hadden ze, voordat ze in Gasteren kwamen wonen, geen link met Gasteren. Zijn vader reageerde waarschijnlijk op een advertentie in de krant waar ze in Gasteren om een hoefsmid vroegen. De familie Kuper kwam in 1935 in Gasteren wonen. Eerst tijdelijk bij Gerrit en Trien Bakker in, aan de Oudemolenseweg 9. Daar is hun oudste dochter Jo (1935) geboren. Lute begon zijn eerste eigen smederij in een blikken keet op de hof van Jan Meursing aan de Oudemolenseweg 12.

Landbouw en Maatschappij – 9 mei 1935

De andere smid in het dorp, Lammert Reitsema, woonde op Westeinde 12. Roel herinnert zich dat deze smid slechts één keer per jaar een rekening stuurde. Zijn vader had daar moeite mee, wilde daar eigenlijk niet aan meedoen. Met veel moeite heeft hij voor elkaar gekregen dat hij twee keer per jaar een rekening mocht brengen. In de loop van de tijd veranderde hij dat naar elk kwartaal.

Wonen en werken aan Oosteinde 2

Oosteinde 2

Oosteinde 2. In de deuropening Margje en Lute Kuper, met ijzeren ring voor een wagenwiel. Rechts de blikken smederij.

In 1936/1937 bouwden ze een huis aan Oosteinde 2 (toen G 54a). Daarheen verhuisden ze in 1937. In datzelfde jaar werd daar dochter Henny geboren en in 1945 zoon Roel.

In het begin bevond de smederij zich in een blikken schuur die aan het huis was vast gebouwd. In de jaren 1946/47 kwam daarvoor een stenen schuur in de plaats. Deze is nu nog te zien op Oosteinde 2. Het huis had een mooie tuin met appel- en pruimenbomen en een moestuin. Ze hielden er kippen, waarvan ze de eieren aan de Centra-winkel van Pieters (Westeinde 4) in het dorp verkochten. Ze hielden bijen en behielden de honing voor eigen gebruik.

Oosteinde 2. In de voorgevel de winkeldeur.

Op Oosteinde 2 woonden ze met het gezin met drie kinderen. Ze hadden regelmatig pensioengasten. Voor deze pensioengasten hadden ze op zolder twee slaapkamers van hardboard afgetimmerd. Voor in het huis hadden ze een winkeltje. Dat was verplicht voor dit huis met smederij. In de zomer haalden ze de kachel uit de huiskamer om meer ruimte te hebben. Roel kan bijna niet begrijpen hoe ze met zoveel volwassenen en kinderen in dit kleine huis konden wonen en daarbij ook nog een smederij en een winkel konden hebben.

De pensioengasten waren meestal vakantie-gangers die voor de rust en de natuur rond het dorp kwamen. Naast vakantiegangers had de familie Kuper regelmatig bosarbeiders in de kost.

Margje kookte voor hen. Ze aten als turfgravers. Roel herinnert zich ook dat er eens een pensioengast was - een oudere meneer - die tot ergernis van de familie zó lang bleef dat het niet leuk meer was.

Een deel van zijn inkomen verdiende hij als hoefsmid voor de paarden in de omgeving. Hij vulde dit aan met andere opdrachten zoals het maken van varkensvoerbakken en kachelpijpen van ijzer. Daarnaast smeedde Lute buitenlampen en smeedijzeren sierhekken. Het hek van "Het Voorste Veen" bij de villa van Goudriaan aan de Oudemolenseweg 2 is door smid Kuper gemaakt.

Smeedijzeren sierhek Oudemolenseweg 2

Oosteinde 2. Inmiddels met stenen smederij. Lute bij het vuur en zoon Roel op de autopod.

Verder behoorde tot zijn werkzaamheden het leggen van ijzeren loopvlakken om houten wagenwielen. Zo'n band werd in eerste instantie kleiner gemaakt dan het wiel. Het ijzer werd dan in een turfvuur roodheet gemaakt, zodat het uitzette. Vervolgens werd de band om het wiel gelegd. Als de band goed om het wiel zat dan werd het hete ijzer snel gekoeld met water zodat het kromp. Het hout van het wiel kon zo niet verbranden en de band kwam strak om het wiel.

Naast smid was Lute fietsenverkoper en repareerde hij fietsen en bromfietsen. Met oudjaar verkocht hij carbid (dat normaal gebruikt werd voor het lassen) voor het schieten met melkbussen. Een keer sprong tot grote schrik van Lute en Margje bij een proef met carbid een raam van het huis door de luchtdruk van een carbid-schot. In het winkeltje verkochten ze butagas in flessen, batterijen en fietsonderdelen zoals remblokjes. Ook verkochten ze boerengerei, zoals hooivorken en mestvorken.

In oorlogstijd

Het gezin Kuper bracht de oorlogstijd in Gasteren door. De smederij werd als onmisbaar voor het dorp gezien. Daarom hoefde Lute niet voor dwangarbeid naar Duitsland. Roel vertelt dat zijn vader in die tijd brieven schreef aan de autoriteiten om mensen uit Gasteren die van hun boerderij waren

weggehaald, weer terug te laten komen met het argument dat de koeien zo niet gemolken konden worden. Het is hem zo gelukt mensen terug te laten keren naar Gasteren. Ze hadden geen gebrek aan eten en er was ook geen tekort aan ijzer voor de smederij. Zijn vader kon zijn werk als smid en hoefsmid blijven doen.

In die tijd hadden ze twee vrouwelijke pensionisten in huis die aan het eind van de oorlog samen met zijn vader werden opgepakt. Kennelijk door verraad. Eén van de vrouwen was van gemengd joodse en niet-joodse afkomst. Ze had tegen Margje gezegd: "Als ik niet terugkom, mag jij mijn spullen houden". Maar ze kwamen wél terug, de rechtbank had hen vrijgesproken. Hiervan is nog een rechtbankverslag. Lopend vanuit Assen kwamen ze tot ieders grote opluchting weer naar Gasteren terug.

Gasteren werd door de Canadezen bevrijd. Met hen mee kwamen de Binnenlandse Strijdkrachten. Deze hielpen met het arresteren van mensen. Een BS-er wilde Lute een pistool geven met de boodschap om arrestanten dood te schieten als ze wilden vluchten. Dat heeft hij geweigerd.

Wonen en werken aan Westeinde 12

In 1956 verkochten ze de smederij aan Lukas Nevels onder de voorwaarde dat er geen smederij weer in zou komen.

INZET WOONHUIS
met smederij en tuin
Gasteren

Op donderdag 19 januari a.s., des nam. 3 uur, zal in het café Nevels te Gasteren, publiek bij inzet worden geveild:

een BEHUIZING

w.i. sinds jaren gevestigd een goed beklante Landbouwsmederij, met erf en tuin, gr. 11.10 A.
Aanv. 15 maart a.s.
Bet. 15 maart a.s.

In eigendom toebehorende a. d. heer L. D. Reitsema te Gasteren.

G. H. H. KLAUCKE,
Notaris, Torenlaan 11,
Assen.

Ze namen de smederij van Reitsema op Westeinde 12 over, net voordat het bedrijf geveild zou worden. Roel herinnert zich de verhuizing als een groot avontuur. De smederij was verwaarloosd. Tussen de rommel op zolder lag een pistool met bijbehorende munitie. Ze vonden er ook koperen carbidlampen met bijbehorende vergrootglazen en veel ijzerwaren. Zijn vader verkocht de waardevolle zaken en liet andere oude ijzerwaren door een grote auto uit Assen afvoeren.

UITSTEL VEILING
smederij te Gasteren

De veiling van het woonhuis met smederij en tuin te GASTEREN van de heer L. D. REITSEMA, aldaar, wordt tot nadere aankondiging

UITGESTELD

G. H. H. Klaucke,
notaris, Assen.

Links:
Nieuwsblad van het Noorden, 14-01-1956

Rechts:
Nieuwsblad van het Noorden, 18-01-1956

Westeinde 12. Margje aan het ramen wassen.

Het huis aan het Westeinde was groter dan het huis aan het Oosteinde. Ze hadden daar geen pensionisten meer. Het huis had een grote tuin met fruitbomen en een moestuin. In de bijbehorende schuur hielden ze een varken. De helft van het varken ruilden ze jaarlijks tegen een gedeelte van de geslachte koe van Fré en Mettje Pieters, de ouders van Roelof Pieters (Westeinde 2). Op deze nieuwe plek beheerden ze nog een benzinepomp met mengsmering voor brommers en motoren.

Roel herinnert zich zijn vader als een vrolijke man, die plezier in zijn werk had. Roel vertelt: “Voor mij als kind was er maar één echte smid in het dorp en dat was mijn vader, ook al had hij maar één oog”. Hij maakte voor zijn kinderen hoepels en af en toe een nieuwe fiets. Het beslaan van de paarden was zwaar werk, vooral als het volbloed paarden waren die nogal wat weerstand boden. Dan haalde hij zijn neef uit Zuidlaren erbij om te helpen. Naast het werk speelde Lute met veel plezier toneel bij toneelvereniging Amicitia.

Afscheid en terugkijken

In 1960 stopte Lute met de smederij, hij had er genoeg van. Piet de Lange nam het bedrijf over en zette het voort. De afbeelding op het elektriciteitskastje voor het huis herinnert aan de smederij die hier was. Lute en Margje lieten in Assen een huis bouwen aan de Vaart-Noordzijde, waar ze gingen wonen. Lute ging daar werken als onderhoudsmonteur in de kazerne. Dat verlostte hem van veel tobberij.

Roel realiseert zich, nu terugkijkend, dat zijn ouders, hoewel ze met plezier in Gasteren woonden en gemeenschap voelden, toch altijd wat aan het tobben waren. Ze hadden te maken met sociale druk vanuit het dorp, wat hen soms benauwde. Je moest, om geen schuine ogen te krijgen, niet ‘je hoofd boven het maaiveld uitsteken’. Niet de indruk wekken dat je meer of beter dan anderen was. Je kocht bijvoorbeeld geen televisie als niemand er nog één had.

Soms was het lastig laveren om mensen niet voor het hoofd te stoten en tegelijk niet met je te laten sollen. Voor de nering moesten ze mensen te vriend houden om geen klanten te verliezen. Het gebeurde wel dat een dorpsgenoot in Assen een eenzelfde fiets kocht als Lute in Gasteren verkocht, maar later wel bij hem kwam als er iets aan deze fiets stuk was. Dan rekende Lute net iets meer voor de reparatie!

Zijn moeder woonde met plezier in Gasteren. Ze noemde het haar mooiste tijd. Ze was een echte zakenvrouw. Zij zorgde voor het pension en de pensiongasten. Deze waren een constante bron van inkomsten voor het gezin. Ze genoot van de saamhorigheid en de gezelligheid van het dorp. Ze zat in het bestuur van de Vereniging van Plattelandsvrouwen.

Terugkijkend op de tijd dat ze in Gasteren woonden zegt Roel dat hij het gevoel heeft dat zij er prettig gewoond hebben maar dat ze als gezin toch niet helemaal geaccepteerd werden. Ze werden als ‘deftiger’ gezien. Bijvoorbeeld omdat moeder Margje wist hoe ze de tafel kon dekken, mét borden en bestek. Dat had ze in haar betrekking in Haarlem geleerd. De meeste mensen in het dorp aten nog niet van borden maar gewoon van ‘zeil’ of uit de pan. Ook aten ze niet om 12 uur ‘s middags – de tijd waarop iedereen at in het dorp – maar pas om 1 uur. Als Roel na het eten weer buiten kwam, waren de vriendjes al lang weer samen aan het spelen. Dorpsgenoten aten roomboter, zij margarine. Ze waren net een beetje anders dan de rest.

Tekst: Jaap Ringrose
Janny van Rhee

Foto’s: Roel Kuper

Advertenties: Delpher

Augustus 2024